

แนวทางการใช้ที่ดินพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียนและข้อเสนอนแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาศักยภาพการใช้ที่ดินพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน เพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดิน โดยการศึกษาจากสภาพทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร บริการพื้นฐาน ตลอดจนสภาพปัญหา ผลกระทบ ข้อจำกัด และศักยภาพ รวมถึงแนวโน้มในการพัฒนาของพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน และพื้นที่ข้างเคียง เพื่อกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินที่ยั่งยืน ซึ่งผลการศึกษาที่สำคัญๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

6.1.1 ภาพรวมของพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน

1) โครงสร้างธรรมชาติ

พบว่าเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม น้ำทะเลท่วมถึง มีความสูงโดยเฉลี่ยจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 1.5 เมตร ลักษณะดินเป็นดินเค็ม ที่เกิดจากการที่น้ำทะเลท่วมถึง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เกือบทั้งพื้นที่ศึกษา จึงมีความเหมาะสมต่อการปลูกพืชชายเลน และพืชที่ทนความเค็มสูง แหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ คลองโหลง หรือ คลองประมง คลองพิทยาลงกรณ์ คลองขุนราชพินิจใจ คลองสนามชัย และคลองเชิงตาแพ คลองรางแม่น้ำ และยังมีคลองขนาดเล็กที่เชื่อมโยงในพื้นที่ และสำคัญต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อีก 12 คลอง ทำให้พื้นที่มีการแทรกตัว ของน้ำทะเลได้ง่ายและทั่วถึง

ทรัพยากรธรรมชาติ ที่สำคัญ ได้แก่ ทรัพยากรน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นน้ำผิวดิน จากคลองต่างๆ ที่เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดต่อการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ ที่ต้องอาศัยน้ำที่มีคุณภาพทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งแต่ก่อนมีพื้นที่ป่าชายเลนที่มีสภาพสมบูรณ์ แต่เมื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยเข้ามามีบทบาท ประกอบกับสร้างถนนบางขุนเทียน ทำให้การเพาะเลี้ยงแพร่กระจายครอบคลุมพื้นที่ พื้นที่ป่าชายเลนก็ลดลงอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนเหลืออยู่ประมาณ 2,815 ไร่ ขึ้นอยู่ตามแนวคลองต่างๆ คันบ่อทุ่ง ในพื้นที่ และบริเวณ ด้านใต้ที่ติดกับทะเล

2) ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและโครงสร้างพื้นฐาน

สภาพทางเศรษฐกิจของบริเวณด้านใต้เขตบางขุนเทียนขึ้นอยู่กับเกษตรกรรม เป็นสำคัญ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่กว่า 66 % ของพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ นากุ้ง หรือ ว่างกุ้ง

เศรษฐกิจของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษาจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษาพบว่าอาชีพเกษตรกรเฉพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของคนในชุมชน แต่แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง พื้นที่เกษตรกรรมลดลงเป็นที่ว่างเพื่อรอการพัฒนา เพื่อให้เห็นความสำคัญของอาชีพเกษตรกร โดยพิจารณาจากรายได้พบว่าการประอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทำรายได้ มากที่สุด ของรายได้ครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตรและการถือครองโดยเฉลี่ย ประมาณ 22 ไร่ เกษตรกรมีทัศนคติที่พอใจต่อรายได้ และการประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

อุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ที่อยู่ตอนบนของพื้นที่ศึกษา ที่เรียกว่า นิคมวงแหวนชัชวาล เป็นโรงงานประเภทโลหะ พลาสติก และหนังสัตว์ ประมาณ 227 โรง จะสังเกตได้ว่าโรงงานที่อยู่ในพื้นที่ไม่มีโรงงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

การค้าและบริการ โดยส่วนใหญ่จะเป็นธุรกิจบริการภายในชุมชน เช่น ร้านอาหารของชำ และผลผลิตด้านการเลี้ยงสัตว์น้ำ ภัตตาคารอาหารทะเล ที่อยู่บริเวณตามแนวถนนบางขุนเทียน จนถึงคลองเชิงเตาแพ มีการขยายพื้นที่ให้บริการเพิ่มขึ้น เป็นที่นิยมของคนกรุงเทพฯ ช่วยส่งเสริมความเกี่ยวเนื่องของกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ ในการขายผลผลิตของคนในชุมชน

การท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียนเป็นพื้นที่แห่งเดียวของกรุงเทพมหานคร ที่ติดทะเลอ่าวไทย ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และเชิงเกษตร อีกทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม รวมถึงร้านอาหารทะเลที่กำลังได้รับความนิยมของคนกรุงเทพฯ โดยสภาพ และกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงในพื้นที่ สามารถพัฒนาให้พื้นที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

การบริการพื้นฐานส่วนใหญ่จะมีบริการตามชุมชนที่มีประชากรค่อนข้างกระจุกตัว โดยการศึกษาพบว่าชุมชนที่เป็นศูนย์กลางชุมชนจะมีองค์ประกอบของการให้บริการด้านสาธารณูปการที่สำคัญคือ วัด โรงเรียน และสถานีอนามัย ได้แก่ชุมชนวัดหัวกระบือ ชุมชนวัดบัวผัน ชุมชนวัดบางกระดี ชุมชนวัดประชาบำรุง และชุมชนคลองพิทยาลงกรณ์ และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอื่นๆ โดยส่วนใหญ่มักจะตั้งบ้านเรือนการจายตามริมคลองสายต่างๆ ที่ติดกับวังกุ่ม ของตนเอง ทั้งนี้การตั้งบ้านเรือนของประชาชนดังกล่าวก็เพื่อประโยชน์และความสะดวกในการประกอบอาชีพ ในการดูแลและป้องกันผลผลิต ส่วนการบริการไฟฟ้า เป็นบริการพื้นฐานที่ให้บริการครอบคลุมทั้งพื้นที่ ส่วนน้ำประปา ของการประปานครหลวง ยังให้บริการไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะพื้นที่ถัดจากคลองเชิงเตาแพลงไปถึงพื้นที่ด้านล่างที่ติดชายทะเล ที่ยังอาศัยการให้บริการน้ำประปาหมู่บ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลพันท้ายนรสิงห์

การคมนาคมขนส่ง ในพื้นด้านใต้ของเขตบางขุนเทียนมีถนนบางขุนเทียน ที่เริ่มจากถนนพระราม 2 เชื่อมโยงกับถนนเลียบคลองพิทยาลงกรณ์ ที่สามารถเชื่อมต่อกับจังหวัดสมุทรสาคร แต่สภาพถนนชำรุด เนื่องจากสภาพดินเป็นเหนียว เมื่อได้รับแรงกดที่เกิดจากรถวิ่งผ่านทำให้ถูกบีบอัดออกไปทางด้านข้างมาก เกิดเป็นแอ่งหรือร่องตรงกลางถนน และดินด้านข้างให้โค้งตัวขึ้น และถนนดังกล่าวมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1-2 เมตร หรือเท่ากับ ความสูงเฉลี่ยของภูมิประเทศ ถนนบางช่วงจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการขึ้นลงของน้ำทะเล ทำให้น้ำท่วมในช่วงที่มีน้ำทะเลหนุน และได้แก้ไขโดยทำคันดินกั้นน้ำ บริเวณด้านข้างของถนน

3) การใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

ลักษณะการใช้ที่ดิน ร้อยละ 66 เป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และร้อยละ 1.6 , 0.22 , 1.07 , 0.58 เป็นที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และสาธาณูปโภคสาธารณูปการ ตามลำดับ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินด้านเกษตรกรรม และแนวโน้ม ลดลง แต่จะเกิดพื้นที่ว่างเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากโครงสร้างธรรมชาติที่เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาพื้นที่ให้มีพื้นที่เมือง และมาตรการทางผังเมือง ที่ควบคุม การใช้พื้นที่

กรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยภาพรวมของพื้นที่ศึกษา มีการออกโฉนด เป็นที่ดินของเอกชน ที่ดินของวัด และราชการ เกือบทั้งพื้นที่ ยกเว้นบางส่วนที่เป็นป่าชายเลนในความดูแลของกรมป่าไม้ ซึ่งให้นิคมสหกรณ์เข้าทำการเกษตรกรรม พื้นที่เหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนคลองพิทยาลงกรณ์ บริเวณด้านที่ติดชายทะเล นอกจากนี้พบว่าพื้นที่ว่างบริเวณเหนือคลองเชิงตาแพบางส่วนมีการแบ่งย่อยโฉนดเพื่อรอการพัฒนาประมาณ 2,592 ไร่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต หากมาตรการทางผังเมือง และข้อบัญญัติไม่นำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

4) สภาพปัญหาการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ

- การใช้ที่ดิน สภาพพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ตั้งชุมชนกระจายตามริมคลอง และการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของดิน การใช้ที่ดินไม่เป็นไปตามข้อกำหนดกฎกระทรวง ผังเมืองรวม ลักษณะการใช้ที่ดินและสิ่งก่อสร้างขัดแย้งกับลักษณะโครงสร้างธรรมชาติ

- ทรัพยากรน้ำ จากสภาพที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา ที่อยู่บริเวณด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน ทำให้พื้นที่ได้รับน้ำที่ไม่ผ่านการบำบัดจากพื้นที่ด้านเหนือ ประกอบกับพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำทะเลท่วมถึง ทำให้ง่ายต่อการแทรกตัวของน้ำทะเล ส่งผลต่อพื้นที่เพาะปลูกพืชสวน และโครงสร้างทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น

- ทรัพยากรชายฝั่งทะเล จากสภาพทางกายภาพที่พื้นที่ติดทะเลเพียงแห่งเดียวของกรุงเทพมหานคร ปัญหาที่พบคือพื้นที่ชายทะเลถูกบุกรุก จากการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการก่อสร้างร้านอาหารบริเวณชายฝั่ง ทำให้เกิดปัญหาการกัดเซาะและการเสื่อมโทรมของป่าชายเลน

5) ข้อจำกัดและศักยภาพการพัฒนาพื้นที่

เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่มน้ำทะเลท่วมถึง สภาพพื้นที่ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลการขึ้นลงของน้ำทะเลวันละ 2 ครั้ง สภาพพื้นที่จึงไม่เหมาะแก่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน และการพัฒนาเมือง สภาพพื้นที่โดยส่วนใหญ่ มีศักยภาพของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการทำเกษตรกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์ ครอบคลุมเกือบทั้งพื้นที่ศึกษา บางบริเวณเหมาะสมกับการเพาะปลูกพืชสวน ที่มีคุณค่าและชื่อเสียงอันได้แก่ส้มบางมด ซึ่งได้แก่บริเวณชุมชนวัดบัวผัน ทั้งยังมีศักยภาพด้านนิเวศวิทยาบริเวณริมทะเลบางขุนเทียน สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ระบบนิเวศของป่าชายเลน ที่อยู่ในเมืองหลวง

6) แนวโน้มและบทบาทการพัฒนาพื้นที่

จากวิเคราะห์โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การใช้ที่ดิน โครงสร้างทางธรรมชาติ นโยบายที่สำคัญของรัฐบาลและกรุงเทพมหานคร และศักยภาพของพื้นที่ พบว่าโครงสร้างทางภาคเกษตร ยังคงเป็นพื้นที่ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปลูกผัก-ผลไม้ อย่างไรก็ตามพื้นที่เกษตรกรรมกำลังถูกแทนที่ด้วยการขยายตัวของที่อยู่อาศัยและโรงงานอุตสาหกรรม โครงสร้างทางสังคม มีสภาพชุมชนเกษตรกรรม ชุมชนบ้านสวน ซึ่งตั้งอยู่ตามริมคลองสายต่างๆ ยังอาศัยการคมนาคมทางน้ำจากการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมส่งผลให้ครอบครัวเกษตรกรรมลดลง และมีผู้อพยพเข้ามาอยู่ในโครงการที่อยู่อาศัยมากขึ้น ทำให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมแบบชุมชนเมือง หลังจากมีมาตรการทางผังเมือง และข้อบัญญัติท้องถิ่น ในการสงวนรักษาพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้การลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น จะเป็นที่ว่าง หรือทิ้งร้าง จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ได้กำหนดแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้ท้องถิ่นนำไปปฏิบัติใช้ โดยในพื้นที่ศึกษามีแผนและโครงการที่เกี่ยวข้อง คือ โครงการพัฒนาศูนย์บริการชุมชนฯ โครงการพัฒนาในพื้นที่เขตบางขุนเทียน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และโครงการป้องกันกัดเซาะชายฝั่งทะเล ทำให้พื้นที่มีศักยภาพในการพัฒนาด้านเกษตรกรรม และการท่องเที่ยว เพิ่มมากยิ่งขึ้น แต่การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี วิทยาเขตสาขาบางขุนเทียน อาจส่งผลกระทบต่อบทบาทของการใช้ที่ดิน พื้นที่ศึกษาในอนาคต

7) บทบาทในอนาคตของพื้นที่ศึกษา

แนวโน้มในการพัฒนาในอนาคต บริเวณพื้นที่ศึกษาจะมีบทบาทที่สำคัญด้าน การศึกษาพัฒนาการเกษตรกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการเรียนรู้ระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเล เนื่องจากพื้นที่มีศักยภาพที่เหมาะสมและรองรับการพัฒนา ประกอบกับการตั้งของมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี วิทยาเขตสาขาบางขุนเทียนที่สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ มาปรับเป็นสื่อที่ใช้การเรียนการสอน เมื่อเกิดการพัฒนาที่เป็นระบบและสอดคล้องกับลักษณะ ทางธรรมชาติ ส่งผลต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเวศน์และเกษตรเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์

6.2 นโยบายการใช้ที่ดินและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

6.2.1 กรอบแนวคิด

การวางแผนการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน เป็นแนวทางประสานการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้แนวความคิดการพัฒนาแบบ ยั่งยืน (sustainable development) สิ่งสำคัญในการวางแผนการใช้ที่ดิน คือการเข้าใจถึง ลักษณะสำคัญทางธรรมชาติของพื้นที่ ว่ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อย่างไร เนื่องจากลักษณะ ทางธรรมชาติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพื้นที่ชายฝั่งทะเล จากการศึกษาความสัมพันธ์ของ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ทำให้ทราบว่า การใช้ที่ดิน จะมีความสัมพันธ์กับสภาพทางธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม จะเห็นได้จากโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของปัญหา เมื่อทรัพยากรใดถูกนำไปใช้เกินขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) หรือถูกทำลาย ย่อมส่งผลต่อทรัพยากรอื่นๆ ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ต่างๆ ในระบบนิเวศน์ คือ การกระทำของมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติดังนั้นจึง จำเป็นต้องเสนอแนวทางการใช้ที่ดินอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ระบบนิเวศน์สมดุล ทำหน้าที่ได้อย่าง สมบูรณ์ มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด และยั่งยืนยาวนานตลอดไป

6.2.2 เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของการวางแผนและจัดการ

1) เป้าหมายของการวางแผนและจัดการ

เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ควรมีการดำเนินการพัฒนาควบคู่กับการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งป้องกันและควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้ระบบนิเวศน์สมดุลและยั่งยืน

2) จุดมุ่งหมายของการวางแผนการใช้ที่ดินและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

จุดมุ่งหมายของการวางแผนการใช้ที่ดินและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ บรรลุเป้าหมายการวางแผนและจัดการที่สำคัญดังนี้

(1) เพื่อพัฒนาระบบนิเวศน์ ด้วยการป้องกัน ควบคุม และฟื้นฟูสภาพทรัพยากรธรรมชาติให้กลับสู่สภาพสมบูรณ์ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเลที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรน้ำ ให้มีคุณภาพน้ำดี

(2) เพื่อพัฒนาการใช้ทรัพยากรต่างๆ ให้เหมาะสมกับประสิทธิภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ ขณะเดียวกันจะต้องรักษาสมดุลตามธรรมชาติของทรัพยากรและระบบนิเวศน์ไว้ โดยกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่

(3) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการเพิ่มระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ในชุมชน ให้เหมาะสม เพื่อให้บริการแก่ประชาชนในด้านบริการสังคม รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ทางเศรษฐกิจ โดยให้มีการพัฒนาในระดับที่เหมาะสมและยังคงความเป็นพื้นที่ชนบท และยังเป็นการสร้างเชื่อมโยงของการพัฒนาชนบทและเมือง และกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้เท่าเทียมกัน

ดังนั้นเป้าหมายหลักในการกำหนดนโยบายและแนวทางการใช้ที่ดินในพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน เพื่อให้สอดคล้อง กับสภาพทางธรรมชาติ สังคม เศรษฐกิจ ตามที่ได้ศึกษาในบทที่ผ่านมา ที่จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง กับสภาพธรรมชาติ จึงสมควรที่จะเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ ชนบทและเกษตรกรรม อันเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นไปตามแผนผังข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2542 ของกรุงเทพมหานคร แต่จะต้องมีความชัดเจนในเรื่องการกำหนดขอบเขตของประเภทของกิจกรรมต่างๆ เพื่อป้องกันการเกิดความขัดแย้ง ซึ่งกันและกัน

6.3 แนวทางการใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษา

จากนโยบายที่ได้กำหนดให้พื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยกำหนดให้สอดคล้องกับศักยภาพและข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่จากบทที่ 5 โดยพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ประโยชน์ที่ดินในลักษณะที่ก่อให้เกิดการขัดแย้งกับลักษณะธรรมชาติในพื้นที่ ตลอดจนปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้อยู่ในสภาพที่ดีอย่างเดิม เพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศน์ ดังนั้นแนวทางการใช้ที่ดินสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ดังนี้

6.3.1 พื้นที่อนุรักษ์เพื่อฟื้นฟูป่าชายเลน

เป็นพื้นที่ที่จำเป็นต้องรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติให้คงอยู่หรือฟื้นฟูบูรณะให้กลับคืนสู่สภาพธรรมชาติอย่างเดิม เพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศน์ จึงควรกำหนดให้เป็น

เขตอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนเพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง โดยมีพื้นที่ประมาณ 2,651 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10 ของพื้นที่ศึกษา

6.3.2. พื้นที่พัฒนาเพื่อเกษตรกรรม

จากการศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพในพื้นที่ศึกษามีพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการนำมาใช้ประโยชน์สำหรับการเกษตรกรรม 2 ประเภท ใหญ่ๆ คือ

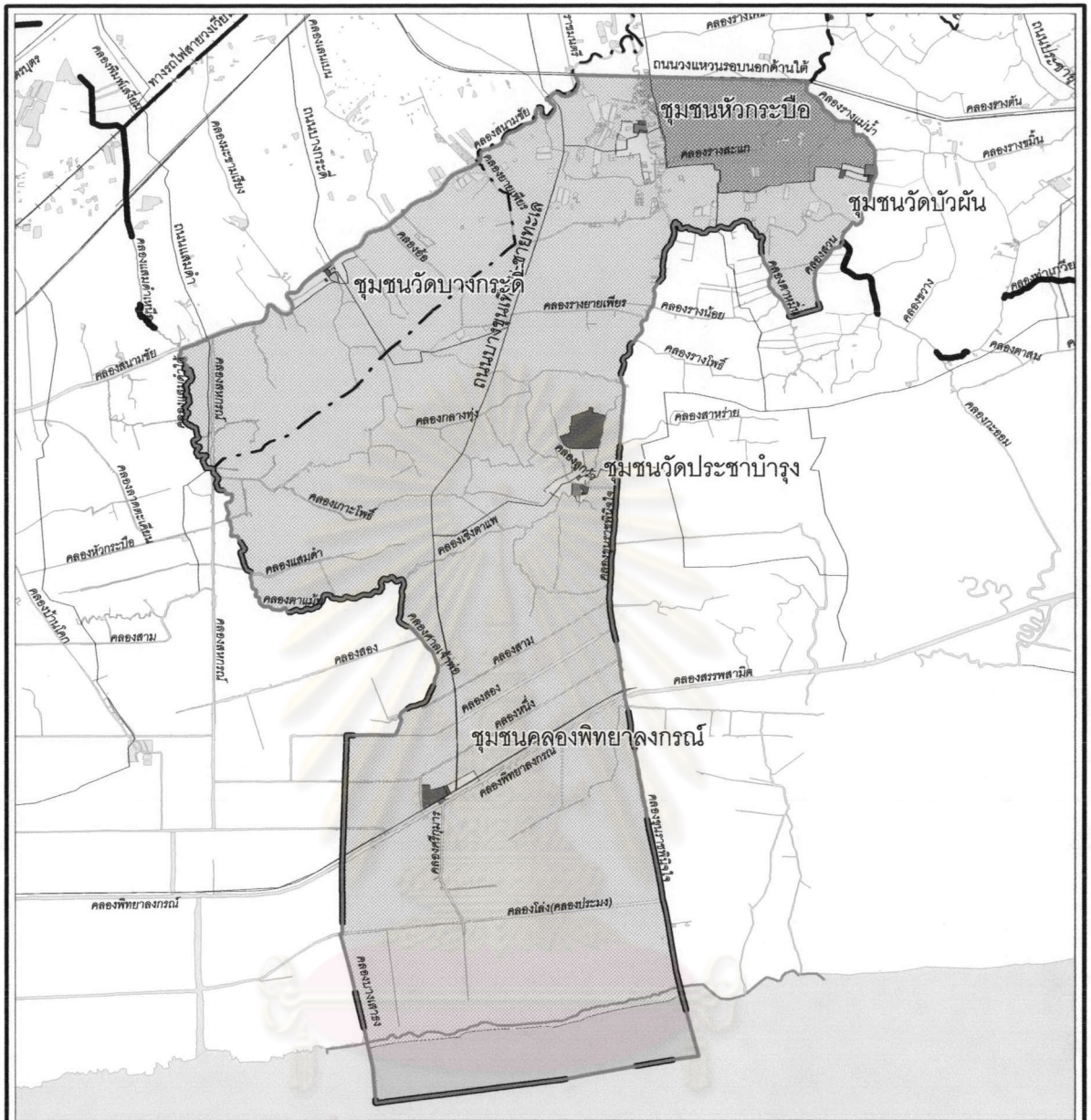
- (1) บริเวณที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงกุ้ง ปลา
- (2) บริเวณที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชสวนและไม้ยืนต้น

นอกจากนี้แล้วยังจะต้องกำหนดพื้นที่ซึ่งสามารถรองรับการขยายตัวของชุมชน ในพื้นที่เกษตรกรรม โดยการพิจารณาชุมชนเดิม ที่มีศักยภาพในการรองรับ และสภาพการเป็นศูนย์บริการชุมชน จากการศึกษาในบทที่ 4 มีชุมชนที่มีศักยภาพ 5 ชุมชนในพื้นที่ศึกษา โดยมีแนวนโยบาย การเพิ่มกิจกรรมการใช้ที่ดิน ให้มีการพัฒนาได้ในระดับที่เหมาะสมและยังคงความเป็นชนบท เพื่อเป็นการเชื่อมโยงการพัฒนาชนบทและเมือง พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในชุมชน และลดทอนการตั้งถิ่นฐานที่กระจุกกระจาย อันเป็นปัญหาการให้บริการสาธารณสุข สาธารณูปการในปัจจุบัน

6.4 นโยบายการพัฒนาในพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ตั้งแต่แนวคลองสนามชัยลงมาด้านใต้ตามแนวถนนบางขุนเทียน ในปัจจุบัน มีสภาพการใช้ที่ดินที่ขัดแย้งกับข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกิดสภาพปัญหาการลุกล้ำพื้นที่เมืองเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม ที่เป็นระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเลที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครเพียงแห่งเดียว และกิจกรรมการใช้ที่ดินด้านเกษตรกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แพร่กระจายเต็มพื้นที่ ทำให้ระบบนิเวศน์เกิดความเสื่อมโทรมลง ประกอบกับชายฝั่งทะเลเกิดปัญหาการกัดเซาะที่กำลังจะกลายเป็นปัญหาระดับชาติ เนื่องจากมีการศึกษา และทดลองแก้ไขปัญหาลแล้วหลายหน่วยงาน แต่ยังไม่ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน หน่วยงานท้องถิ่น(กรุงเทพมหานคร) ยังไม่กล้าตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างจริงจัง ปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องหาแนวทางในการจัดการ โดยมีมาตรการควบคุมกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อให้ทรัพยากรเหล่านี้มีการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน

จากการศึกษาทำให้เราทราบถึงสภาพสิ่งแวดล้อม กิจกรรม วิถีชีวิต ของชุมชน ที่เป็นลักษณะเด่นที่อยู่ไม่ไกลจากชุมชนเมืองที่มีขนาดใหญ่ มีผลกระทบของกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ไม่เฉพาะภัยที่มาทางด้านบนที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ แต่ยังมีภัยธรรมชาติที่ซัดถลาโถมใส่ทั้งปี

ศักยภาพการใช้ที่ดินพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 6.1 แสดงแนวทางการใช้ที่ดินบริเวณพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน

สัญลักษณ์

- ที่อยู่อาศัย
- พาณิชยกรรม
- ราชการ
- โรงเรียน
- วัด
- เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- พืชสวน
- อนุรักษ์และพื้นที่ฟูป่าชายเลน

ที่มา : จากการวิเคราะห์

มาตราส่วน

กิโลเมตร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉะนั้นแนวทางการใช้ที่ดินพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน ควรจะมีนโยบายระยะยาวในการป้องกันมลพิษด้านเหนือที่มากับน้ำรอบๆด้าน โดยกำหนดให้มีแนว Green Belt เป็นแนวกันชนระหว่างเมือง ให้มีหน้าที่ดูดซับมลพิษที่มากับน้ำ ที่จะไหลซึมผ่านเข้าไปยังพื้นที่ด้านใต้ พร้อมทั้งกำหนดแนวทางการรักษาพื้นที่ชายทะเลที่ถูกกัดเซาะ

1.) กำหนดพื้นที่บริเวณนี้ให้เป็นพื้นที่เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และปลูกพืชสวน ให้ชัดเจน โดยมีการศึกษาหาขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากร ไม่ให้มีการเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่มากเกินไป จนทรัพยากรไม่สามารถฟื้นฟูเองได้ทัน รวมทั้งเคร่งครัดในการบังคับใช้กฎหมาย และมาตรการการควบคุมการใช้ที่ดิน ต่างๆ ที่มีอยู่อย่างเพียงพอในปัจจุบันให้ได้ตามวัตถุประสงค์ ในควบคุมหรือสงวนรักษาไว้ซึ่งพื้นที่เพื่อชนบทและเกษตรกรรม กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่จะเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ โดยเป็นกิจกรรมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและปลูกพืชสวน ที่เป็นกิจกรรมหลักในพื้นที่

2.) ท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายการให้โบนัส หรือการลดหย่อน ภาษี เพื่อส่งเสริมและจูงใจให้เกษตรกร มีความรักและหวงแหนในอาชีพ เพื่อไม่ก่อให้เกิดพื้นที่รกร้าง หรือการขายที่ดิน

3.) ทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งด้านป่าชายเลน และทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและกลุ่มองค์กรในท้องถิ่น

4.) สร้างและสนับสนุนองค์กรในท้องถิ่นให้เข้มแข็ง รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มองค์กรเหล่านี้ให้มีความเข้าใจทรัพยากรในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบายและสามารถดูแลทรัพยากรธรรมชาติของตนเองได้

5) กรุงเทพมหานคร ถือเป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการ มิใช่เฉพาะพื้นที่ในเมืองเท่านั้น ควรที่จะเพิ่มบทบาทและอำนาจหน้าที่ ของการให้บริการหรือช่วยเหลือในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งมีพื้นที่ถึงร้อยละ 23 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในเรื่องของเทคโนโลยีการเกษตร ให้การช่วยเหลือในเรื่องพันธุ์พืช และสัตว์ รวมถึงการจัดหาจัดสร้างตลาดกลางเพื่อรองรับผลผลิต

6.5 มาตรการในด้านการส่งเสริมตามแนวทางการใช้ที่ดิน

เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาตามแนวทางการใช้ที่ดิน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการ เพื่อให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมและชนบท โดยมีมาตรการแยกตามประเภทกิจกรรมการใช้ที่ดินได้ดังนี้

6.5.1 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

1) การประกันราคาผลผลิต โดยการกำหนดให้ราคาสูงกว่าที่อื่นๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจ โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ กรุงเทพมหานคร และกรมการค้าภายใน

2) การฟื้นฟูทรัพยากรประมง โดยการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเศรษฐกิจลงใน ลำคลอง และบริเวณชายฝั่ง สัตว์ที่ควรปล่อยได้แก่ ปลากระพงขาว กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำ หน่วยงานที่รับผิดชอบ กรุงเทพมหานคร และกรมประมง

3) ทำบ่อบำบัดน้ำเสียรวมในพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยจัดหาพื้นที่ร่วมกับเอกชน เพื่อบริหารจัดการก่อนปล่อยลงสู่ธรรมชาติ โดยสำนักระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร เป็นผู้รับผิดชอบ

4) การขุดลอกคลอง เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องคูคลองตื้นเขิน ทำให้การถ่ายเทน้ำไม่สะดวก ส่งผลให้น้ำที่ขังอยู่ในวังกุ่มเค็มจัด ทำให้กุ้งไม่เจริญเติบโต โดยเฉพาะคลองที่อยู่ติดกับทะเล เช่นคลองพิทยาลงกรณ์ คลองขุนราชพินิจใจ คลองศรีกุมาร คลองโล่ง เป็นต้น โดยมีกรมชลประทาน และกรุงเทพมหานคร รับผิดชอบ

5) จัดตลาดกลางให้เกษตรกร เพื่อแก้ไขเรื่องการขายผลผลิตถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบ โดยกรุงเทพมหานครเป็นผู้รับผิดชอบ

6) ยกเลิกการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ เฉพาะพื้นที่ที่ทำเกษตรกรรม โดยกรุงเทพมหานครเป็นผู้รับผิดชอบ

7) เพื่อให้การพัฒนาด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเกิดเป็นรูปธรรมควรมีการจัดตั้งสถานีเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยขนาดของสถานีควรมีขนาดกลาง และตั้งอยู่ในบริเวณใกล้กับโรงเรียนพิทยาลงกรณ์พิทยาคม มีหน้าที่ดังนี้

- ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำสำหรับปล่อยลงสู่แหล่งน้ำและจัดจำหน่ายให้เกษตรกร
- ทำการตรวจสอบคุณภาพน้ำในพื้นที่
- ถ่ายทอดความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสู่เกษตรกรโดยใช้วิธีการส่งเสริมที่เหมาะสม

เหมาะสม

6.5.2 การเพาะปลูกพืชสวน

1) ประกันราคาพืชสวน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์และหวงแหน

2) ควบคุมระบบการหมุนของน้ำทะเล โดยจะต้องมีระบบประตูระบายน้ำที่สามารถบูรณาการร่วมกับเกษตรกร ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยส่วนรวม โดยสำนักระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร

3) ยกเลิกการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่เฉพาะพื้นที่ทำการเกษตร

6.5.3 พื้นที่อนุรักษ์เพื่อฟื้นฟูป่าชายเลน

- 1) ส่งเสริมการปลูกป่าชายเลน สร้างความรู้ความเข้าใจของระบบนิเวศน์ที่มีความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และตั้งเป้าหมายให้ชัดเจนในการกำหนดจำนวนพื้นที่การปลูก
- 2) ควบคุมการกัดเซาะชายฝั่งทะเลอย่างบูรณาการ โดยมององค์รวมที่ต่อเนื่องกับจังหวัดสมุทรปราการ และกรุงเทพมหานคร ในการป้องกัน และฟื้นฟูป่าชายเลน

6.6 มาตรการในการควบคุมตามแนวทางการใช้ที่ดิน

นอกจากมาตรการในด้านการส่งเสริมแล้ว จะต้องมีการด้านการควบคุมหรือด้านกฎหมายที่มีผลทางการปฏิบัติได้ดังต่อไปนี้

- 6.6.1 ปรับปรุงกฎกระทรวงผังเมืองรวม โดยกำหนดเขตของพื้นที่เกษตรแต่ละประเภทให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการขัดแย้งการใช้ที่ดิน
- 6.6.2 กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องนำมาใช้และปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่น พรบ. ควบคุมอาคาร กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ โดยเฉพาะหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น กรุงเทพมหานคร กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมชลประทาน และกรมประมง เป็นต้น
- 6.6.3 การควบคุมการจัดสรรที่ดินให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
- 6.6.4 ห้ามก่อสร้างพัฒนาความเป็นเมืองในบริเวณที่กำหนดไว้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม
- 6.6.5 ไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมสาธารณูปโภค สาธารณูปการในบริเวณพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านนี้โดยตรง

6.7 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ศึกษาพื้นที่ข้างเคียง มีความคล้ายคลึงกัน รวมทั้งสภาพทางระบบนิเวศน์ กิจกรรมในการประกอบอาชีพ แหล่งอาหารทะเลของคนเมืองหลวง สิ่งเหล่านี้เป็นศักยภาพของพื้นที่ที่พร้อมที่จะเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนเมืองหลวงให้มีแหล่งนันทนาการที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ที่อยู่ใกล้กับแหล่งชุมชนเมืองในมหานคร ที่มีประชากรหนาแน่น ที่สุดของประเทศ หากมีการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ มีระบบคมนาคมที่เชื่อมโยง ทั้งทางบก และทางน้ำ แต่ต้องมีมาตรการที่เด็ดขาดในการป้องกันการขยายตัวของเมือง หรือการพัฒนาที่ไม่ได้รับอนุญาต

6.7.1 ควรมีการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของทรัพยากรชายฝั่งอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากในการวางแผนและหาแนวทางการแก้ไขปัญหา นั้น จำเป็นต้องใช้ข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้ช่วยในการตัดสินใจ ซึ่งถ้าข้อมูลที่มีอยู่ไม่ถูกต้อง หรือข้อมูลน้อย จะทำให้การเสนอแนะแนวทางการจัดการขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

6.7.2 ความขัดแย้งต่อโครงการมักจะเกิดจากความไม่ไว้วางใจในโครงการ และไม่พอใจในผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นจึงควรลดปัญหาโดยการให้คนในพื้นที่ซึ่งโครงการจะเกิดขึ้นและบริเวณที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการ ได้มีโอกาสทราบข้อมูลตั้งแต่ต้น ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ผู้ทำโครงการได้ทราบความต้องการของคนในพื้นที่ ได้ทราบข้อมูลในรายละเอียดเกี่ยวกับท้องถิ่น ได้ทราบจุดท้วงแหวง และความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องใดที่คนท้องถิ่นมีให้คนในพื้นที่ได้มีโอกาสร่วมคิดในโครงการนั้นๆ เพราะเขาจะต้องมีส่วนได้รับผลกระทบ ดังนั้นจึงควรได้มีโอกาสและรับรู้ความคิดเห็นด้วย

6.7.3 ระบบชลประทานในพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนใหญ่เป็นเพียงระบบที่มีไว้ป้องกันแก้ไขน้ำท่วม และน้ำทะเลหนุน ที่สร้างปัญหาให้กับพื้นที่ศึกษา เหมือนพื้นที่ด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน เป็นพื้นที่ที่สำหรับรองรับการระบายน้ำจากพื้นที่ด้านเหนือของกรุงเทพมหานครเท่านั้น หากเราพิจารณาถึงความสำคัญของพื้นที่ ที่เป็นหนึ่งเดียวของกรุงเทพมหานคร คือ ใกล้ศูนย์กลางของประเทศที่มีคนนับเป็น สิบล้าน คน พร้อมทั้งจะบริโภคและเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่นแห่งนี้ ส่งผลให้คนในท้องถิ่น มีรายได้ และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ฉะนั้นบทบาทของกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบัน จะต้องให้ความเอาใจใส่ถึงปัญหาและอุปสรรคต่ออาชีพเกษตรบริเวณด้านใต้ของเขตบางขุนเทียน มิให้ประชาชน/หรือเกษตรกรเกิดความรู้สึกน้อยใจในการเอาใจดูแลต่อปัญหาที่เกิดขึ้น หากเราต้องการจะรักษาพื้นที่บริเวณนี้ ให้เป็นพื้นที่ที่มีระบบนิเวศน์ชายฝั่งและเกษตรกรรมที่เกื้อหนุนกันอย่างยั่งยืน นั้น ผู้ศึกษามีมาตรการที่จะนำเสนอ ดังนี้

- 1) สร้างระบบชลประทานเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- 2) นำเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียด้วยระบบแปลงพืชป่าชายเลนตามแนว

พระราชดำริที่ได้พระราชทาน เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2533 รายละเอียดตามภาคผนวก จ

6.7.4 ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ โดยอาศัยกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ เชื่อมโยงกับ การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ในพื้นที่ศึกษา และพื้นที่ใกล้เคียง โดยการสร้างโครงข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานโครงการต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ร่วมในการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

6.7.5 ทดลองจัดทำโครงการพัฒนาแบบผสมผสานระหว่างการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กับการปลูกป่าชายเลน โดยเลือกพื้นที่ที่เป็นนาทุ่งหรือวังทุ่งร้าง โดยใช้แนวคิดวิธีการเลี้ยงแบบธรรมชาติ